

20 jaar euthanasie in België: hoe werkt dat en wat met wilsonbekwaamheid? “Alleen patiënt kan bepalen als pijn ondraaglijk is”

In mei bestaat de euthanasiewet twintig jaar. Wanneer krijgt iemand euthanasie? En hoe verloopt zo procedure? “Alleen de patiënt zélf kan bepalen als de pijn ondraaglijk is, niet de arts”, zegt Wim Distelmans oncoloog en professor in de palliatieve geneeskunde (VUB).

Wouter van Biezen

Vrijdag 15 april 2022 om 17:35

In 2002 werd België na Nederland het tweede land ter wereld waarbij euthanasie onder voorwaarden legaal mocht worden toegepast. Euthanasie is de laatste jaren goed ingeburgerd geraakt bij de mens, zegt Distelmans. “Bij de bevolking is het absoluut geen taboe meer. Dat blijkt ook uit het aantal euthanasiegevallen dat elk jaar stijgt.”

“In 2020 was er een dip”, zegt hij. “Daar zijn twee mogelijke verklaringen voor. Dat heeft mogelijk te maken met het proces rond Tine Nys (die op 38-jarige leeftijd in 2010 euthanasie vroeg wegens psychisch lijden, red.) in januari van dat jaar, maar ook met de lockdown die twee maanden later werd ingevoerd. In 2021 ging dat aantal weer de hoogte in. Al zijn er wel nog een aantal rabiate tegenstanders in politieke en filosofische kringen, die de euthanasiewet willen terugschroeven of volledig afschaffen. Die oproerkraaiers maken veel lawaai, maar gelukkig gaat het om een heel beperkte groep.”

Pijnbestrijding

Waarom willen mensen euthanasie laten uitvoeren? “Mensen vragen veelal om euthanasie wanneer zij ondraaglijk lijden, maar vaak beseffen ze niet dat dat ook veroorzaakt moet worden door een ongeneselijke ziekte of de gevolgen van een ongeval”, zegt Distelmans. “Als dat het geval is, probeer altijd een aantal andere mogelijkheden voor te stellen om dat leed, met behulp van onder meer pijnbestrijding, te reduceren tot een niveau dat het enigszins leefbaar wordt. Dat laatste is erg belangrijk, alleen de patiënt zelf kan bepalen als het ervaren lijden draaglijk genoeg is, niet de arts”, onderstreept Distelmans. “Als die patiënt na verschillende behandelingen nog steeds aanspoort op euthanasie, dan kunnen we verder praten.”

Meestal gaat het om de combinatie van fysieke en psychische pijn, weet Distelmans. “Een terminale kankerpatiënt kan perfect worden behandeld tot een punt dat de symptomen onder controle zijn en niet langer fysiek lijdt. Maar dat neemt niet weg dat die persoon nog ernstige psychische klachten kan ondervinden door het feit dat hij beseft dat hij binnen afzienbare tijd zal sterven. Die geestelijke pijn meestal niet oplosbaar.”

“Iemand met een niet-terminale ziekte als multiple sclerose (een invaliderende auto-immuunziekte, reeds) kan ook zodanig lichamelijk en mentaal afzien, dat hij of zij dood wil. Dan is het in België ook mogelijk om te euthanaseren”, zegt Distelmans.

Onbehandelbaar of ongeneesbaar?

Een ziekte als kanker valt duidelijk te meten en het lijden dat daarbij gepaard gaat, kan ook vrij goed worden ingeschat. Maar wat dan bij psychisch lijden door een psychiatrische stoornis? "Bij psychiatrische aandoeningen is het lastiger om te controleren of die ziektes daadwerkelijk ongeneesbaar zijn. Ik der hierbij aan het assisenproces van Tine Nys, waarbij de familieleden vonden dat Tine nog wel kon worden behandeld", vertelt Distelmans.

Al is er een groot verschil tussen onbehandelbaar en ongeneesbaar, stipt Distelmans aan. "Een ziekte kanker kan tot in het absurde blijven voortbehandeld worden, maar is daarom niet per se geneesbaar. Het geval van Nys bleek duidelijk dat ze ongeneesbaar was. Maar ook hier kan je deze psychiatrische ziekte nog oneindig blijven doorbehandelen. Je kon ze voor de honderdste keer naar een andere psychiater sturen die haar het zoveelste medicament voorschreef, maar haar psychisch leed was helaas niet te stillen en daardoor had zij recht op euthanasie."

In 2014 werd euthanasie uitgebreid naar oordeelsbekwame minderjarigen. Vanaf wanneer een kind dan wel als bekwaam wordt aanschouwd, is niet eenvoudig, zegt Distelmans. "In onze wetgeving bestaat geen ondergrens. In Nederland is dat wel zo. Daar kunnen minderjarigen pas euthanasie vragen vanaf 12 jaar. Wat doe je dan met een 11-jarige die voldoende wilsbekwaam wordt geacht? Kinderen die een ernstig, ongeneeslijke aandoening hebben, blijken erg matuur te zijn voor hun leeftijd", aldus Distelmans.

"De Belgische wetgever heeft terecht beslist om geen ondergrens te bepalen, maar er moet wel een formele bevestiging komen van een psychiater of psycholoog dat de minderjarige oordeelsbekwaam is. Met andere woorden dat hij of zij voldoende goed kan inschatten dat hij of zij fysiek ondraaglijk lijdt door een ongeneeslijke lichamelijke ziekte."

Wilsonbekwaam

Verder pleit Distelmans ervoor om de euthanasiewet uit te breiden naar de zogenaamde wilsonbekwamen, dementerenden of mensen die bv. een hersenbloeding kregen. "Dat is een grote tekortkoming in onze wet. Iemand die de diagnose van alzheimer krijgt, kan geen euthanasie krijgen wanneer hij of zij hierdoor wilsonbekwaam is geworden, zelfs moest hij een wilsverklaring hebben opgesteld. Euthanasie bij wilsonbekwaamheid kan maar in één geval worden toegepast, nl. onomkeerbare coma, mits de patiënt in kwestie op voorhand een wilsverklaring heeft opgesteld", legt Distelmans uit.

"Dat geldt niet voor alle andere vormen van wilsonbekwaamheid zoals een hersentumor, enzovoort. Ik vind dat daar dringend verandering in moet komen. In 2002 werd er naast de euthanasiewet ook de patiëntenrechten en palliatieve zorg gestemd. Via de wet patiëntenrechten kan je een zogenaamde negatieve wilsverklaring opstellen", gaat Distelmans verder. "Daarin kan je aangeven welke behandelingen, wanneer het nodig zou blijken, je wil weigeren. Iemand die wegens alzheimer op de rand van niet meer in staat zou zijn om zelfstandig te eten en drinken en daardoor sondevoeding moet krijgen kan dat weigeren. Dokters mogen je die sondevoeding niet geven met als gevolg dat je uiteindelijk doodgaat van verhongering. Als dat mogelijk is, snap ik niet waarom in zulke gevallen een pijnvrije dood via euthanasie niet zou kunnen."